

## ДІАЛЕКТНИЙ ПРОСТІР ФРАЗЕМІКИ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ ДМИТРА КЕШЕЛІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2(46)

УДК 811.161.2'373.7+81'48:38 Кешеля

DOI:10.24144/2663-6840/2021.2(46).280–284

**Яцьків М.** Діалектний простір фраземіки прозових творів Дмитра Кешелі; кількість бібліографічних джерел – 13; мова українська.

**Анотація.** У статті розглянуто взаємодію мови і культури, вживання діалектних фразем у творах закарпатського письменника Дмитра Кешелі. У лінгвокультурологічному аспекті проаналізовано тематичні групи діалектних фразем та виявлено особливості використання діалектних фразеологічних одиниць в індивідуальному стилі письменника.

Нині в українському мовознавстві помітно зростає увага до системного аналізу діалектної фразеології, який дає змогу дослідити активні процеси в говірковому мовленні, установити зв'язки між матеріальним світом і духовною культурою. Однією з актуальних проблем української діалектології є дослідження фразеологічної системи. Актуальними продовжують залишатися проблеми, що стосуються розвитку діалектної фразеології та місця фразеологічних одиниць у мові письменників. Фразеологізми відображають не тільки національну культуру, але й національне бачення світу. У мовленні фразеологізми виконують функцію образної характеристики конкретного об'єкта, суб'єкта, дії, ситуації. Вивчення фразеологічних одиниць на основі мови окремого автора дало багатий матеріал для опису ментальних особливостей мешканців закарпатського регіону.

Дмитро Кешеля – не тільки знаний письменник Закарпаття, він належить до найпомітніших сучасних українських прозаїків. Його книги захоплюють гостротою проблематики, мистецькою оригінальністю. Письменник порушує у своїх творах проблеми моралі, духовності людини, патріотизму, людської пам'яті, добра й честі, зв'язку людини з природою, збереження родинних стосунків.

Фраземи у творах Дмитра Кешелі, природно, зумовлені експресивно-характеристичною формою закарпатського говору, який і творить живе мовленнєве тло його художніх текстів. Головне в стилістичному ладі оповідань – розмовна тональність, що показує простоту і безпосередність сприйняття життя. До складу більшості фразем входять діалектні елементи: фонетичні, граматичні, лексичні. Дмитро Кешеля завдяки використанню фразем підсилює напруженість ситуації, творить її психологічне тло.

**Ключові слова:** фразема, фразеологічні одиниці, фразеологізми, діалектна фразеологія, авторські художні фраземи, Д. Кешеля.

**Постановка проблеми.** Вивчення діалектної фразеології є актуальним, оскільки вона є «засобом відображення в мові національної специфіки, носієм елементів, що у значній різноманітності і повноті характеризують етнічну картину світу» [Кононенко 2000, с. 52]. В. Калашник зазначає, що «некодифікована діалектна фразеологія є важливим мовотворчим набутком і поряд із нормативними фразеологічними засобами активно функціонує у сфері народнорозмовного спілкування» [Калашник 2011, с. 360–361].

Фразеологічне багатство української мови у творах письменників використовується як результат творчого, розширеного й ускладненого відтворення індивідуально-авторської трансформації, що спрямоване на пошуки найкращого втілення думки. Тому до основних завдань описової фразеології (як зазначено в енциклопедії «Українська мова») є «з'ясування стилістичних властивостей і функцій фразеологічних одиниць у різних стилях мовлення» [Українська мова: енциклопедія 2000, с. 712].

**Аналіз досліджень.** Значним досягненням у вивченні діалектної фраземіки через призму мови художньої літератури є вихід у світ словників «Фразеологія творів Бориса Харчука», «Фразеологізми у творах Богдана Лепкого», «Фразеологізми в ідіостилі Анатолія Свидницького», «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові».

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття з'являється значна кількість наукових праць, у яких розглянуто теоретичні і практичні питання діалектної фразеології. Зокрема, це публікації Н. Бабич, М. Демського, Ю. Прадіда, В. Ужченка та Д. Ужченка, М. Якіма та інших дослідників.

За останні десятиліття українська діалектна фразеологія досягла значних успіхів у зборі, фіксації й аналізі фразеологічного фонду української національної мови, почала вивчатися досить інтенсивно, незважаючи на труднощі, пов'язані зі збиранням діалектного матеріалу, опрацюванням та апробацією методів його дослідження. Важливий фразеологічний матеріал зафіксовано у словниках діалектної лексики В. Ужченка, Д. Ужченка; Г. Доброльожі; З. Мацюк; Г. Гузь, Н. Руснак, М. Скаб, Л. Томусяк; М. Голянич й В. Грещука.

За словами В. Ужченка та Д. Ужченка [Ужченко 2005], новим етапом вивчення діалектної фразеології (90-ті роки ХХ – поч. ХХІ ст.) стала поява дисертаційних досліджень із описом окремих говорів: карпатських (В. Лавер), східностепових (Т. Грица), поліських (Г. Доброльожа), лемківських (Г. Ступінська), східнословобожанських і східностепових (Р. Міняйло), західноподільських (Н. Коваленко), гуцульських (М. Олійник), верхньонадністрянських (Н. Романюк), центральнословобожанських (О. Плетнева).

Фразеологією закарпатського діалекту свого часу займався В. Лавер. На його думку, об'єктом дослідження діалектної фразеології є діалектна фраза – «мовленнева одиниця, що виникла і функціонує в певному наріччі, говорі, характеризується територіальними діалектними категоріальними ознаками (компонентний склад, фраземне значення, вторинна номінативна функція, відтворюваність, граматичні категорії), які знаходяться за межами літературної мови» [Лавер 1992, с. 6].

В. Папіш [Папіш 2003] вперше дослідила фразеологічний матеріал художніх текстів закарпатоукраїнських митців 40-90 років ХХ століття у семантичному та функціональному аспектах, встановила співвідношення узуального та okazіонального у практиці авторського мовлення письменників, вказала на природу фразеологічних одиниць, динаміку їх змін у взаємодії з контекстом. Авторка виявила шляхи пристосування узуальних фразеологізмів до умов контексту та способи творення okazіональних фразем. Дослідниця виокремила регіональні особливості в межах окремих фразем, увела в науковий обіг оригінальний некодифікований фразеологічний матеріал та потенційні фразеосполуки.

Діалектна українська мова має невичерпні фразеологічні багатства, особливо завдяки праці українських письменників, які постійно поповнюють фразеологічну скарбницю як діалектної мови, так і української літературної мови. Докладне її вивчення становить значний інтерес для виявлення взаємовідношень українських діалектів у галузі фразеології.

**Виклад основного матеріалу.** Досліджуючи фраземіку Д. Кешелі, ми виявили значну кількість діалектних фразем. Зокрема, у художніх творах Дмитра Кешелі найчастіше зустрічаємо діалектні фразеологічні одиниці на *позначення дій, вчинків, поведінки людини, діяльності у стосунках із будь-ким:*

*Печи колоритні дулі* – ‘рука стулена в кулак так, що великий палець просувається між середнім та вказівним, як знак зневажливого ставлення до кого-небудь, лайливий вислів, який означає презирливу відмову, незгоду з ким-небудь’. У тексті: «Це, мабуть, єдине благо, чи, вірніше, багатство, яке дала советська власть моїй дорогій бабі: немилосердно матюкатися і *печи колоритні дулі*, дуже схожі на обличчя наших рідних, близьких і знайомих...» [Кешеля 2012, с. 67]. Письменник трансформував фразему, розширивши компонентний склад та ввівши у контекст фраземи діалектне слово *печи* – ‘пекти’ [Сабадош 2008, с. 229]. Пор.: *показати дулю (фігу) (з маком)* – ‘відмовити кому-небудь у чомусь, нічого не зробити, не допомогти і т. ін.’ [ФСУМ 1993, с. 663; СФУМ 2003, с. 532]; *показати дулю (з маком)* – ‘відмовити кому-небудь у чомусь, не допомогти і т. ін.’ [Ужченко 1998, с. 52].

*Гертанку полоскати* – ‘випити алкогольного напою’. У тексті: Це епохальне відкриття пана Фийси із пролетарським ентузіазмом сприйняв дід Соломон і одразу запропонував: «авби голову не нервувати, треба *гертанку полоскати*» [Кешеля 2012, с. 177]. Трансформація фраземи через за-

міну компонентного складу та введення у фразему діалектного слова угорського походження *гертанка* – ‘горло’, яке побутує в ужанській говірці закарпатського говору. Пор.: ФСУМ, с. 710 – *прополоскати / прополіскувати горло* (перев. про алкогольні напої) – ‘випити’ [ФСУМ 1993, с. 710; СФУМ 2003, с. 578; Ужченко 1998, с. 38–39].

*Вочі вивалювати* – ‘хтось надмірно натужується, через силу робить що-небудь; дуже важко комусь’. У тексті: «Натерьхала’мся, цубрю, аж ми *вочі вивалює*, і міркую: від повної зайди тілові хоч і тяжко, але душі легко...» [Кешеля 1993, с. 14]. Авторська трансформація шляхом заміни компонентного складу на розмовне слово, яке побутує у закарпатському говорі *вочі* – ‘очі’. Пор.: (*аж*) *очі з лоба (з голови) вилазять* (рідше *лізуть*) – ‘хтось надмірно натужується, через силу робить що-небудь; дуже важко комусь; комусь стає погано, неприємно і т. ін. від чого-небудь (перев. від страви)’ [ФСУМ 1993, с. 594]; (*аж*) *очі з лоба (з голови) вилазять* (рідше *лізуть*) – ‘хтось надмірно натужується, через силу робить що-небудь, надривається і т. ін.; дуже важко комусь; комусь стає погано, неприємно і т. ін. від чогось’ [СФУМ 2003, с. 473].

*Не тягнути мачку за хвуст* – ‘не поспішати, зволікати з чим-небудь’. У тексті: «І авби довго *не тягнути мачку за хвуст*, моя баба із істинними представниками народу приступила до складання уряду...» [Кешеля 1993, с. 25]. Для надання колоритності Закарпатського краю письменник трансформував традиційну фразему, замінивши її компонентний склад діалектними словами та трансформаціями: *мачка* – ‘кішка’, *хвуст* – ‘хвіст’. Пор.: *тягти (тягнути) сірка (кота, куцога) за хвіст (за хвоста)* – ‘не поспішати, зволікати з чим-небудь’ [ФСУМ 1993, с. 907; СФУМ 2003, с. 729–730].

*Лиликів стругати* – ‘займатись коханням (процес зачаття дитини)’. У тексті: «– Но, подумамеш, якоесь там малое засранча: якшто штось станеться, то наш Василько із Анною – молоді, наклеплють ще не єдного. Хіба для чоловіка є миліша робота, як *лиликів стругати*?» [Кешеля 2012, с. 138]. Описуючи процес зачаття дитини, автор наводить алегорію, використовуючи діалектне слово *лилики* – ‘кажани’, надаючи тим самим контексту жартівливості.

*Лупити, як жебрак просонцівт* – ‘дуже сильно бити кого-небудь’. У тексті: «Єдна біда – дуже много курила, страшно матюкалася, а коли випила пару дец, *лупила ня, як жебрак просонцівт* (по-Вашому, соняшник)» [Кешеля 1993, с. 7]. Письменник, влітаючи в художню фразему діалектне слово *просонцівт* – ‘соняшник’, відразу і подає тлумачення його значення.

*Райбати вовсю* – ‘здійснювати сексуальне насильство над ким-небудь’. У тексті: «Я так ся напудила, що зомліла. Коли прийшла до тямки, страшлище *райбало (кохало) вовсю*» [Кешеля 2012, с. 121]. Вжите діалектне слово *райбати*, що має значення ‘прати’, однак у контексті воно позначає ‘кохати’.

*Як зелені парадічки, у бочки засолити* – ‘ув’язнити кого-небудь’. У тексті: «А ще ліпше: раджу я вам, неборятка, тікати відси, бо за ті слова,

што надрукували'єте у листовках, безпекаші вас, як зелені парадічки, у бочки засолять...» [Кешеля 2012, с. 335]. До складу художньої фраземи входить діалектне слово *парадічки* – 'помідори, плід помідорів' [Сабадош 2008, с. 217].

*Брати у руки гузиці* – 'вставати і йти геть'. У тексті: «Коли через кілька днів усе було зроблено, баба всіх погостила, красно подякувала і мовила: – А тепер, неборята, *беріть у руки гузиці* і тікайте хоть до столиці, бо ми з дідом будемо варити паленьку» [Кешеля 2012, с. 236]. Для надання слову колоритності письменник використав діалектне згрубіле слово *гузиця* – 'сідниця' [Сабадош 2008, с. 54]. Часто терміном *гузиця* позначають неочікуваний кінець якогось процесу («Все, нам типирь точно гузиця!»), або ж якусь віддалену місцевість («Він жиє десь у гузиці за швейнов») чи байдужість людини до чогось («Мені то до гузиці»).

*Давати голову пуд балту* – 'бути впевненим у чомусь на сто відсотків'. У тексті: «Но, а мому старому килавцю штось дурное дуркнуло у копонно та й угварив: «Куме, якщо, не снила би ся, Єва була така фалювата, як моя стара, то *даю голову пуд балту*, што не змій спокусив Єву, а уна – змія...» [Кешеля 1993, с. 53–54]. До складу художньої фраземи на позначення дій та вчинків людини входить діалектне слово *балта* – 'сокира' [Сабадош 2008, с. 20].

*Гі марціяшному мацурові* – 'дуже сильно зацікавитись побаченням'. У тексті: «Коли'м того увидів, почало мнов трясти, як підла хворота, а очі 'ми удавило, *гі марціяшному мацурові*» [Кешеля 1993, с. 50]. Художня фразема побудована на мові закарпатського говору, яка є зрозумілою лише для певного діалектного середовища. *Мацур* – 'кіт'.

Значною є тематична група діалектних фразем на *позначення якості, ознаки, стану предмета, явища, дії*:

*Будь здоровий, напийся бровзи* – 'безвихідна ситуація'. У тексті: «Опустився неподалік від мене, зіперся на сливу, голова, наче зів'яла хризантема, впала на груди і «Будь здоровий, Мішку, *напийся бровзи*» [Кешеля 2012, с. 78]. Фразема, яка вживається як загальноновживана в певному діалектному середовищі, є найбільш поширеною в ужанській говірці закарпатського говору. *Бровза* – 'сода (питна)' [Сабадош 2008, с. 31].

*Красні гроші* – 'вигідно зароблена хороша сума грошей'. У тексті: «А коли поверталися додому, скупували за зароблені дудки землі і оселялися в різних кутках, а далі – хто й сам, а хто просто зо сміху – йменували ті поселення назвами держав й континентів, де газди заробили *красні гроші* й купували за них земельні угіддя» [Кешеля 2012, с. 74]. До складу фраземи на позначення стану предмета входить діалектний компонент, зокрема, слово *красні* – 'гарні'.

*Люта, як огонь* – 'міцний алкогольний напій (самогон)'. У тексті: «– Анночко, не хочеш причаститися – така *люта*, як *огонь*, – припросив до частунку барон мамку» [Кешеля 2012, с. 116]. Фразема є поширеною в закарпатському говорі, часто вживається для позначення характеристики особи чи алкогольного напою. *Огонь* – 'вогонь' [Сабадош

2008, с. 213].

*Вервечкою чалапати* – 'йти в рядочок, видаючи шум, глухі звуки з хлюпанням по болоті чи мокрій землі'. У тексті: «А далі *вервечкою чалапали* позаду зо два десятки менш значимих партейних фюрерів і фюрерок місцевого розливу» [Кешеля 2012, с. 231]. До складу фраземи на позначення способу дії входить розмовне слово *чалапати* – 'плюскати, хлюпати, рухаючись по болоті чи воді'.

*Ніби із писка корови виїняли* – 'сильно пом'ятити, розтріпанити'. У тексті: «Як виявилось згодом, пані Динамітку ошелешили не квіти, які мали вигляд, *ніби* їх силоміць щойно *виїняли із писка корови*, а їх парна кількість – чотири» [Кешеля 2012, с. 102]. Автор використав фразему, поширену в закарпатському говорі, та до складу якої входить розмовне, згрубіле слово *писок* – 'рот', для позначення міри вияву ознаки.

*Бовваніти, як медвідь у гаврі* – 'виднітися, показуватися здаля; те, що стоїть і здійснюється над чимось іншим'. У тексті: «Між вікнами на стіні, на місці тихого, мудрого і печального Миколи – Чудотворця *бовванів, як медвідь у гаврі*, тяжкий гнітючий Микита Хрущов» [Кешеля 2012, с. 83]. До складу художньої фраземи на позначення стану явища автор залучив діалектне слово *гавра* – 'барліг' для надання фраземі закарпатського колориту.

*Із колодицею на писку* – 'закрите приміщення, двері закриті на навісний замок'. У тексті: «І тут комусь спало на думку пошукати мене у корчмі. Проте культурно-освітній заклад виявився *із колодицею на писку*» [Кешеля 2012, с. 123]. До складу художньої фраземи входить розмовне, згрубіле слово *писок* – 'обличчя' (у цьому контексті) та діалектне слово *колодиця* – 'висячий замок' [Сабадош 2008, с. 147].

*Хісна, як з жаливи олії* – 'жодної користі'. У тексті: «Думайте добре, доки не пізно, бо виджу, що з ваших урядників стільки *хісна, як*, перебачте, з *жаливи олії*» [Кешеля 1993, с. 8]. Художня фразема зрозуміла лише в певному діалектному середовищі, вказує на бездіяльність влади. Діалектні слова: *хосен* – 'користь, вигода' [Сабадош 2008, с. 404]; *жалива* – 'кропива дводомна (*Urtica dsosca*), кропива жалка (*Urtica urens*)' [Сабадош 2008, с. 83].

*Цураві топанки, що й до вітру не добіжиш* – 'зовсім розірване, понижене взуття'. У тексті: «Щоправда, на мою думку, для того, аби перегнати клятих американтошів, треба, аби Хрущов усім нам купив хоча би по дві пари міцного взуття, бо у таких цуравих топанках, у яких ходимо, не те що за Америкою, але *й до вітру не добіжиш...*» [Кешеля 2012, с. 53]. Діалектні слова: *цуравий* – 'порваний, зношений' [Сабадош 2008, с. 410–411]; *топанки* – 'взуття' (на Закарпатті це назва будь-якого взуття).

*Бігти, лем аби'сьмо ноги не поламали* – 'дуже швидко, стрімко бігти кудись'. У тексті: «– Та де би'сьмо забули! – щиро пообіцяла баба. – Так будемо завтрашнього рана сюди *бігти, лем аби'сьмо ноги не поламали!*» [Кешеля 2012, с. 219]. До складу художньої фраземи, яка вказує на спосіб дії, входять діалектні компоненти, які надають висловленню колоритності закарпатського говору.

*Дрихнути, як жаба-коропаня* – ‘міцно спати, хропіти’. У тексті: «– Гей, діду, вставай, якого фра-са *дрихнеш*, як жаба-коропаня?! – почала зі страху Фіскарощка штурхати Соломона» [Кешеля 2012, с. 276]. Для позначення якості дії письменник вико-ристав сленг *дрихнути* – ‘спати’ та образ земляної жаби, ропухи, яка, дихаючи, видає шумні хриплі звуки.

*Мчати, немов шалена шаркань* – ‘дуже стрім-ко, швидко рухатись’. У тексті: «Ти сівав біля воріт, відштовхувався, а далі *мчав*, немов шалена *шар-кань*, через Палестину, Бразилію, Аргентину і зу-пинявся аж біля церкви у Ватикані» [Кешеля 2012, с. 105]. Для позначення якості дії, письменник вжив діалектне слово *шаркань*, яке має декілька значень (1. Змій, дракон; 2. Зла людина (у переносному зна-ченні) [Сабадош 2008, с. 419]), за власним визна-ченням автора – це ‘міфічна літаюча змія’.

Значна частина фразем на позначення якості, ознаки, стану предмета, явища, дії, які не зафіксова-ні в словниках, є загальноживаними лише для діалектного середовища закарпатського говору.

**Висновки.** У процесі дослідження лінгвокуль-турологічних особливостей діалектних фразеоло-гічних одиниць у творах сучасного закарпатоукра-їнського письменника Д. Кешелі ми з’ясували, що дуже часто автор використовує фраземи на позна-чення: дій, вчинків, поведінки людини, діяльності особи в її стосунках із будь-ким; якості, ознаки, ста-ну предмета, явища, дії. До складу більшості фразе-ологічних одиниць входять діалектні елементи: гра-матичні, лексичні, фонетичні. Саме так утворюєть-ся особлива емоційна тональність уривків прозових творів. Дмитро Кешеля, використовуючи фразеоло-гізми, підсилює напруженість ситуації, творить її психологічне тло, поєднує трагічне з комічним.

### Література

1. Калашник В.С. Людина та образ у світі мови: вибрані статті. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 368 с.
2. Кешеля Д.М. Державна копоня, або Листи до пана Президента. Ужгород, 1993. 64 с.
3. Кешеля Д.М. Політ співочого каміння. Трилогія з народного життя. Ужгород: Карпати, 2012. 496 с.
4. Кононенко В. Етнологічні засади вивчення української мови. *Українська мова в освіті*: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 43–56.
5. Лавер В.И. Фраземика украинских диалектов карпатского региона: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Киев, 1992. 50 с.
6. Папіш В.А. Семантико-функціональна природа фразеологізмів у художній прозі закарпатоукраїн-ських письменників (40–90 рр. XX ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Ужгород. 2003. 207 с.
7. Сабадош І.В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород: Ліра, 2008. 480 с.
8. Словник фразеологізмів української мови / уклад.: В.М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 1104 с.
9. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.
10. Ужченко В.Д. Східноукраїнська фразеологія: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2003. 362 с.
11. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: посібник для студентів філо-логічних факультетів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2005. 400 с.
12. Українська мова: енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. 752 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (дата звернення: 19.05.2021).
13. Фразеологічний словник української мови / уклад.: В.М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 1993. 984 с.

### References

1. Kalashnyk V.S. (2011) Liudyna ta obraz u sviti movy: vybrani statyi [Man and image in the world of language: selected articles]. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina. 368 s. [in Ukrainian].
2. Keshelia D.M. (1993) Derzhavna koponia, abo Lysty do pana Prezidenta [State koponya, or Letters to Mr. President]. Uzhhorod. 64 s. [in Ukrainian].
3. Keshelia D.M. (2012) Polit spivochoho kaminnia. Trylohiia z narodnoho zhyttia [Flight of the singing stones. Trilogy of people's life]. Uzhhorod: Karpaty. 496 s. [in Ukrainian].
4. Kononenko V. (2000) Etnolohichni zasady vyvchennia ukraïnskoi movy. *Ukrainska mova v osviti* [Ethnological principles of studying the Ukrainian language. Ukrainian language in education]: zbirnyk materialiv Vseukraïnskoi naukovoï konferentsii. Ivano-Frankivsk: Plai. S. 43–56 [in Ukrainian].
5. Laver V.I. (1992) Frazemika ukraïnskikh dialektov karpatskoho regiona [Phrasemics of Ukrainian dialects of the Carpathian region]: avtoref. diss. ... d-ra fylol. nauk: 10.02.01. Kyev. 50 s. [in Russian].
6. Papish V.A. (2003) Semantyko-funktsionalna pryroda frazeolohizmiv u khudozhnii prozi Zakarpatoukraïnskykh pysmennykiv (40-90 rr. XX st.) [The semantic-functional nature of phraseologisms in the prose of Transcarpathian-Ukrainian writers (40–90 years of the XX<sup>th</sup> century)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Uzhhorod. 207 s. [in Ukrainian].
7. Sabadosh I.V. (2008) Slovnyk zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnytsia Khustskoho raionu [Dictionary of the Transcarpathian dialect of the village of Sokyrnytsia, Khust district]. Uzhhorod: Lira. 480 s. [in Ukrainian].
8. Slovnyk frazeolohizmiv ukraïnskoi movy [Dictionary of phraseologisms of the Ukrainian language] /

uklad.: V.M. Bilonozhenko ta in. Kyiv: Naukova dumka, 2003. 1104 s. [in Ukrainian].

9. Uzhchenko V.D., Uzhchenko D.V. (1998) Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Osvita. 224 s. [in Ukrainian].

10. Uzhchenko V.D. (2003) Skhidnoukrainska frazeolohiia [East Ukrainian phraseology]: monohrafiia. Luhansk: Alma-mater. 362 s. [in Ukrainian].

11. Uzhchenko V.D., Uzhchenko D.V. (2005) Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy: posibnyk dlia studentiv filolohichnykh fakultetiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Phraseology of the modern Ukrainian language: a guide for students of philological faculties of higher educational institutions]. Luhansk: Alma-mater. 400 s. [in Ukrainian].

12. Ukrainska mova: entsyklopediia [Ukrainian language: encyclopedia]. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M.P. Bazhana, 2000. 752 s. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (data zvernennia: 19.05.2021). [in Ukrainian].

13. Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological Dictionary of the Ukrainian Language] / ukklad.: V.M. Bilonozhenko ta in. Kyiv: Naukova dumka, 1993. 984 s. [in Ukrainian].

## DIALECT SCOPE OF PHRASEMICS IN DMYTRO KESHELIA'S PROSE WORKS

**Abstract.** The article considers the interaction of language and culture, the use of dialect phrases in the works of Transcarpathian writer Dmytro Keshelia. The thematic groups of dialect phrases are analyzed in the linguistic and cultural aspect and the peculiarities of the use of dialect phraseological units in the individual style of the writer are revealed.

Nowadays, Ukrainian linguistics has noticeably increased its attention to the systematic analysis of dialect phraseology, which makes it possible to study active processes in spoken language and to establish connections between the material world and spiritual culture. One of the urgent problems of Ukrainian dialectology is the study of the phraseological system. The problems related to the development of dialect phraseology and the place of phraseological units in the language of writers continue to be relevant. Phraseologisms reflect not only the national culture, but also the national vision of the world. In speech, phraseology performs the function of figurative characteristics of particular object, subject, action, situation. The study of phraseological units on the basis of the language of an individual author gave us rich material to describe the mental features of the Transcarpathian region.

Dmytro Keshelia is not only a well-known writer of Transcarpathia, he is one of the most prominent modern Ukrainian prose writers. His books capture the sharpness of the issue and artistic originality. In his works, the writer raises issues of morality, spirituality, patriotism, human memory, goodness and honor, the connection of man and nature, the preservation of family relations.

Phrases in the works of Dmytro Keshelia, of course, are due to the expressive and characteristic form of the Transcarpathian dialect, which creates a living speech background of his artistic texts. The main thing in the stylistics of his stories is conversational tone, which shows the simplicity and immediacy of perception of life. Most phrases include phonetic, grammatical and lexical dialect elements. Dmytro Keshelia intensifies the tension of the situation, creates its psychological background, thanks to the use of phrases.

**Keywords:** phrases, phraseological units, phraseologisms, dialect phraseology, author's artistic phrasemes, D. Keshelia.

© Яцьків М., 2021 р.

**Марія Яцьків** – кандидат філологічних наук, асистент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; [maria.yatskiv@uzhnu.edu.ua](mailto:maria.yatskiv@uzhnu.edu.ua); <https://orcid.org/0000-0001-8912-4592>

**Maria Yatskiv** – Candidate of Philology, Assistant of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; [maria.yatskiv@uzhnu.edu.ua](mailto:maria.yatskiv@uzhnu.edu.ua); <https://orcid.org/0000-0001-8912-4592>